

uže sedaj, a zvršiti se bodo mogla šele konec meseca aprila. V eni prihodnjih številkih bomo natančneje popisali to škropilnico in natisnili tudi nje podobo.

Vprašanje 33. V zadnji številki „Novic“ pišete o ameriških trtah ter omenjate tudi njih cepljenja brez drugega podrobnega popisa, kako jih cepiti. Blagovolite odgovoriti, na kakšen način je trte cepiti? Ali drugače nego drevje? (Ž. J. v L. na Š.)

Odgovor: Pisali smo v prejšnjih letnikih sicer uže mnogokrat o cepljenju trt, vendar Vam na Vaše vprašanje nekoliko obširneje odgovarjamo v eni prihodnjih številkih „Novic“.

Vprašanje 34. Lansko leto mi je kmetijska družba priskrbelo d teljnega semena, katero se je izvrstno obneslo, in zato uže sedaj sosedje povprašujejo, če ga bode letos zopet dobiti. Želeli bi tudi našemu kraju primernega travnega semena. Prosim, sporočite v „Novicah“, če bode zopet letos prodajali deteljno seme in kje bi bilo dobiti dobrega travnega semena? (A. R. na Colu.)

Odgovor: Glede deteljnega in travnega semena se je obrniti do Josipa Lenarčiča na Vrhniki.

Vprašanje 35. Marsikdo povprašuje po imenih, svojstvih itd. ameriških trt, dalje, kako se sponašajo, kje jih je dobiti in po čem? (J. V. nadučitelj v P pri Gorici.)

Odgovor: Kakor hitro nam bodo razmere dopuščale objavili bomo članek o ameriških trtah. Morda nam gospod vodja R. Dolenc kmalu ustreže s takim člankom. Prav v Vaši bližini, t. j. pri izvrstnem strokovnjaku Löwy-u v Villanovi pri Fari morete dobiti primerno prav po ceni ameriških trt raznih vrst. Tam Vam vedo povedati tudi o svojih izkušnjah, kar je največ vredno.

Vprašanje 36. Imam lepo kobilico, pomladi dopolni drugo leto, pri kateri pa sem zapazil šele sedaj, da je počena pod vampom pri popku. Kila je za en oreh velika. Koliko časa je uže kobilica počena, ne vem, a hlapec pravi, da je majhno bulico uže jeseni zapazil. Ali se da kila odpraviti in kako? (M. A. v M. na Gorenjskem.)

Odgovor: Kobilica je na vsak način kilava, t. j. trebušna koža pri popku je počena, in čreva uhajajo skozi razpoko med vnanjo in trebušno kožo. To je kobilica ali prirojeno, ali pa se ji je naredilo pri ožrebitvi vsled prehudega vlaka za popkovo vez. Popkovo kilo zdraviti je sitno in nevarno. Ako Vam ni do kobile posebno veliko, priporočamo Vam jo prodati. Če je pa kila kobilica prirojena, pa žival uže celo ni za pleme, ker ta hiba prehaja tudi na žrebeta. Glavna reč je, da se kila ne hujša. Ako se kila večja, lahko se krma v črevih tudi zalesti, čreva se ne dajo nazaj spraviti, in žival pogine. Navadno domače zdravljenje je to le: Kobilico položite na hrbet, čreva spravite iz kile v trebuh, položite na prazno kilo obliž (flajšter) od čevljarske smole ter ga s trakom okoli života tako pritrdite, da čreva ne morejo

nazaj v kilo uhajati. To obezo pustite več tednov, t. j. sploh dokler je mogoče in dokler se razpoka ne zaraste. Ker je kobilica še mlada, utegne ozdraveti. Najbolje in najhitreje odzdravi Vam pa kobilico izkušen živinozdravnik.

(Dalje prihodnjič.)

Podučne stvari.

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

(Dalje.)

153.

O življenju termitov.

Mravlje in termiti so raznega rodu, ali vendar so si v mnogem tako podobni, da so termite nazvali bele mravlje. Eni in drugi živé v velikih zadrugah, izvrstni so graditelji ter imajo posebne delavce, ki za vso družino skrbé in vsa dela obpravljajo. No mravljinjak je čisto delavska država, in ono malo vojniki, ki jih nekateri rodovi imajo, gotovo tega imena ne zaslužijo; a termiti imajo vedno stalno vojno, prave rojene vojnike.

Termiti so stanovniki vročega podnebja, zlasti tropskih krajev. Do sedaj so jih našli do sto raznih vrst. Njihovo nenavadno življenje in veličanstvene gradnje so zanimale človeka od nekdaj. Glasoviti potniki in učenci so jih opisavali in poučevali, ali vendar nam je življenje teh čudnih stvorov še slabo poznato. Termiti se ogibajo svetlobe in dneva. Po nekaterih krajih je dobiti cele naselbine termitov, ali živega stvora ni ugledati razen ako mu hišo razderemo. Oni gradé svoje palače po noči, in njihovi potje, ki jih vodijo k hrani, vedno so obzidani. In take mravnjake je težko zalotiti, zatoraj tudi ni moči tako jih proučiti, kakor smo mravlje proučili. Večina termitov živi po vrhu v neprijetnih krajih, kjer je človeku težko dalje se muditi, da jih mirno opazja. Vendar je to malo, kar vemo o termitih, dosta zanimivo, da jih pobliže ogledamo.

Termiti so drobne živalice, navadno so tako veliki kakor mravlje, in samo nekateri rodovi so večji. Baje se po največ bledorumene, ki na mnogih prehaja v rjavo in popolnoma temno. Mlade ličinke so vedno belkastorumene. V termitnej zadrugi nahajamo štiri vrste stvorov, dve sta krilati a dve brezkrili. Krilati so samci in samice a brezkrili so delavci in vojniki. Kedar se termit izvali, ne more se na njem še spoznati, kaj bode ž njega. Mala je to ličinka kakor kakor črviček, z drobnimi dlačicami poraščena. Termiti nimajo popolne preobrazbe, njihove ličinke se nikdar ne pretvarjajo v bube, ki bi nekaj časa mirovale. One rasto kot ličinke in pri tem vedno s sebe kožo slačijo. Po vsakem slačenju se prikaže ličinka v drugem licu ter biva vse podobnejša popolnemu termitu. Kedar se po slačenju pokažejo na ličinki kratka krila, vemo, da jej je priroda prisodila brezdelavno živ-

ljenje, da hoče od nje biti samec ali samica, ki se hoče samo za zarod brigati. Če se ne pokažejo na ličinki kratka krila, potem se razvije v delavca ali vojnika. Krilati samci ni samice zgubé, kakor bomo skoro slišali, izza parenja krila svoja in če jim sreča posluži, postane od njih kralj in kraljica. Kralj se za svoje novo dostojanstvo in v čem drugem spremenil, nego da je krila zgubil, kraljice ali matice pa bi gotovo več ne spoznali. Njen zadek se je strašno razširil, pretvoril se je v pravo vrečo, iz katere ima priti neštivilno jajčec. Težek je to in len stvor, ki se z mesta niti premakniti ne more, nego mora mirno v gnjezdu počivati. Strežejo mu in ga hranijo njegovi podaniki.

Delavci in vojniki ne zaostajajo v velikosti prav nič za svojimi krilatimi rojaki. Vojniki imajo debelejšje telo in vrlo veliko glavo, iz katere gledajo izredno velike in močne čeljusti. Za obrano in napad nimajo tiste jakosti, s katero se vojniki odlikujejo, ali imajo zato temveč ljubezen in skrb za družino. Delavci gradé in popravljajo stane, zidajo pokrite hodnike, skrbé za jajčeca, donašajo hrane za zarod in kraljevsko rodovino, s kratka, delajo vsa dela. Vojniki živé čisto vojniški. Čuvajo družino neprijateljev, in pri delavcih pazijo kot stražarji in nadzorniki na red. V Afriki je zadel Smeathman na četo potujočih termitov. Prihajali so iz luknje in blizu v drugo luknjo so se zopet izgubljali. Četa je korakala vrlo brzo, po petnajst mož vkup. Bili so sami delavci, kedaj pa kedaj se je ob strani pokazal po kater vojniki. Videlo se mu je, da težko nosi veliko svojo glavo. Nekater vojniki je odšel od vrste na stran, da vidi ali je kje blizu neprijatelj, nekater pa je splezal na bližnjo bilino, da z višine laglje pregleda kraj, in če je kaj sumnjivega zapazil, dal je oster glas od sebe, kateremu se je cela četa odzvala in bržeje stopala. Smeathman je motril četo več kot eno uro in ni jej bilo še konca ne kraja.

Ako bi pogledali termitno gnjezdo, našli bi v njem vedno delavcev in vojnikov ter vsakovrstnega zaroda. Kraljico je težko v gnjezdu dobiti. Krilatih samcev in samic najti hočemo v gnjezdu samo ob gotovem času, in to navadno preje preden se prične zimsko deževje. Kedar se samci in samice popolno razvijó, in kedar imajo premalo prostora, tedaj se izmotajo in zrojijo. Roj nam popisuje Hagen tako-le:

„Na termitnem gnjezdu se je naredila razpoka. Iz nje je prilezel rjav droben žužek s položenimi krili, za njim sta prilezla zopet dva, trije, potem pa čedalje več. Tisoč in tisoče kril svetlika z bisernim sijajem, in od razpoke se vleče doli k zemlji srebrn trak. Brzo in brez prevnehanja se motajo vedno novi stvorovi, kakor da jih nekdo iz gnjezda goni. V tem se je naredilo na gnjezdu še več razpok, in iz njih se valé nove čete. Vidi se nam, kakor da se je mali griček spremenil v vulkan, ki meče živo lavo iz sebe. Na razpoki se je prikazala četa brezkrilih stvorov, da brani vhod nepovabljenim gostom in da pospeži selitev. Gotovo celo uro traje to

nenavadno gibanje, človek bi rekel, da mu ne bode konca. Naposled bivajo redovi vse reji in ožji. Ko so se vsi izmotali, zazidajo in zapró nevidne roke razpoko, in zamala jih ni več videti, brežiček stoji cel kakor je preje stal. V tem je črta na zemlji uže razpela krila in v nesigurnem letu se je vse bolje vzdigala. V zraku se giblje družina gori in doli, da naposled utrujena doli popada. Vsak, ki je pal, muči se, da si odtrga krila, ki jih sedaj več ne potrebuje. V tem se je naletela na gostbo nepregledna četa žužkožrnih lovcev, ptičev, kušarjev, kač in žab in tako pogine neizmerna množina termitov. Pa tudi človek poseza po njih, da se hrani z njimi. Kateri pri tej gostbi ne poginejo, tisti blodijo okrog, dokler jih ne dobé delavci, da od njih napravijo svoje bodoče glavarje.“

Bates pri oveda, da se vsi samci in samice ne izmotajo enega in istega dné, in da se roji ponavljajo po več dni. Biva to navadno oblačnega jutra, ali soparnega večera. Če na večer izleté, zmotijo jih luči po hišah, in vse črno jih popada skozi okna in vrata v sobe. Samci in samice, kateri so po roju rešili življenje, imajo osnovati novo zadrugo.

Matica ali kraljica je vsekako prva oseba v gnjezdu. Okolu nje se vrtí malone vse življenje, ona drži vso družino na okupu. Ako vzememo iz gnjezda matico, razšla se bode vsa družina. Ako gnjezdo razderemo, pa ostane kraljevska dvorana z matico, kmalu jo delavci zopet pozidajo.

Kakor se v matici jajčeca razvijajo, tako jej zadek biva vse večji in obsežnejši, in dvorana jej postane preozka. Delavci morajo zato dvorano razširiti. Stare stene poderó in nove postavijo. Ali to ni še vse. Čim več jajec matica iznese, tem več sob za zarod se mora nadzidati. Neprestano se toraj podira in dela. Po vrhu je pri matici še dosta drugega važnejšega posla. Termitna matica je izredno plodna. V 24 urah položi cele tisočine jajčec, Koliko je toraj dela, preden se vsa jajčeca iznosijo v odločene prostore. Nepretrgana vrsta delavcev prihaja in odhaja iz kraljevske dvorane, da pobira položena jajčeca in odnaša.

(Dalje prihodnjič.)

Politične stvari.

Iz deželnega zbora kranjskega.

Poročilo finančnega odseka o vravnavi učiteljskih plač po javnih ljudskih šolah.

(K prilogi 53.)

(Dalje.)

Tudi gledé najvišje učiteljske plače se nrši deželi ne more očitati, da bi za drugimi deželami zaostajala. Prednost pred nami imajo samo Dolenja in Gorenja Avstrija pa Štajarska z 800 gld., Češka, Galicija in Koroška, kjer najvišja učiteljska plača znaša 700 gld.